

ХОРАЗМ ВОҲАСИДА МЕРСЕДЕС УЗУМ НАВИНИ ЕТИШТИРИШ

Э.И. Самандаров, доц., Урганч давлат университети, Урганч
Ш.Абдукаримова, 2-курс магистр, Урганч давлат университети, Урганч

Аннотация. Мақолада мерседес узум навини Хоразм воҳасида етиштириш тасвирланган.

Калит сўзлар; узум, қаламчалар, суғориш, минерал ўғитлар, хомтак қилиш ишлари.

Абстрактный. В статье рассказывается о возделывании сорта винограда Мерседес в Хорезмской области.

Ключевые слова: виноград, черенки, полив, минеральные удобрения, навоз работает.

Abstract. The article describes the cultivation of the Mercedes grape variety in the Khorezm region.

Keywords: grapes, cuttings, irrigation, mineral fertilizers, manure Works.

Қишлоқ хўжалиги нафақат аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш, балки миллий иқтисодиётнинг бошқа соҳаларини ҳам ривожланишда муҳим рўл ўйнайди. Республикамизда узумчилик қишлоқ хўжалигининг асосий тармоқларидан биридир. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзияев раислигида узумчилик соҳасида мавжуд муаммолар ва тармоқни ривожлантириш бўйича устувор вазифалар бўйича ўтказилган селектор йиғилишида белгилаб берилди. Узум етиштирувчи фермер деҳқонларга супсидиялар ажратиш, узумчиликни ривожлантириб экспортга йўналтириш бўйича топшириқлар берилди.



Узумчилик бу халқимизнинг асрлар давомида миллий деҳқончилик маъданияти, кадрияти, ғурури ва даромад манбаи ҳисобланади. Ризамат ота, Мерседес, Ҳусайни, Тойфи, Келинбармоқ ва Кишмиш каби узумларимизнинг доврўғи дунёнинг узоқ-узоқларгача танилган.

Мамлакатимиз қишлоқ хўжалиги соҳаси ривожига ушбу тармоқнинг муҳим эканлигини инобатга олиниб, сўнги 4 йилда 30 минг гектар янги токзор ташкил этилди, соҳага 210 миллиард сўм супсидия ажратилди. Ўтган давр мобайнида мевасабзавотлар экспортида узумнинг улуши 2 баробарга кўпайди.

Хоразм воҳасининг иқлими, тупроғи Республикамизни бошқа вилоятларидан тубдан фарқ қилиб, қиш қуруқ совуқ, ёз қуруқ иссиқ бўлади, баҳор эса кеч келиб, куз фасли эрта келади. Шунинг учун бу ҳудуднинг ўзига яраша инжиқликлари мавжуд.

Мерседес узум нави экиш учун белгиланган дала, яхшилаб кузда 6 000 м³/га қилиб шўри ювилиб, тобга келгандан кейин шудгор қилиниб, текисланади.

Мерседес узум нави бошқа узумларни чанглатиш хусусиятига эга, шунинг учун уни ўзини яқка экиш мақсадга мувофиқ ҳисобланади.

Узум кўчатларини етиштириш

Узум ҳам бошқа мевали дарахтлар сингари уруғидан ҳамда вегетатив йўл билан кўпайтирилади. Узум асосан вегетатив йўл билан қаламчасидан пархиш қилиб, баъзи ҳолларда пайвандлаб кўпайтирилади. Қаламчадан кўчат қилиб ўстирилган узум 2-3 йилда ҳосилга киради. Мерседес узум навидан қаламчалар асосан кузда узум навдаларини кесиш вақтида тайёрланади.

Қаламчалар нав хусусиятини тўла сақлаган, серҳосил, касалликларга чалинмаган узум тупларининг яхши пишган бир йиллик навдаларидан тайёрланади. Занг билан зарарланган ҳамда бачки навдаларидан қаламча олинмайди. Навдаларнинг учки қисми ҳам қаламчага яроқсиз ҳисобланади. Тайёрланган қаламчаларнинг узунлиги 40-60 см, йўғонлиги 10-14мм бўлиб, ҳар бир новдада 4-5 та куртак бўлиши керак. Олинган қаламчалар 50,100,200 тадан қилиб, боғлаб ўра қазиб кўмиб қўйилади. Баҳорда, яъни март ойининг охиридан апрелнинг ўрталаригача қаламчалар кўмилган ўралардан олиниб, эгатларга учидан қирқиб экилади ва кузгача шу ерда қолдирилади. Экилган қаламчалардан яхши ривожланиб, илдиз отганлари кузда кўчириб ўтказилади. Чунки кузда ноябрда экилса, баҳорда ҳеч қанақа стресс ҳолатга тушмасдан 100 фоиз кўчатлар униб чиқади.

Тайёрланган кўчатлар 3x2-1 схема бўйича экилди. экилаётган кўчат қаламчаларни шикастланган илдиз тизими қисми олиб ташланиб, илдиз учи қирқиб кейин экилади.

Экилган кўчат қаламчалар қалин тупроқ қатлами билан кўмиб қўйилади. Чунки янги ёш кўчатлар совуқ кунлари нобуд бўлиши мумкин. Баҳор келиши ва кунлар исий бошлаши билан куртаклар ривожланиб бошлаганда, кўчатлар устидаги тупроқлар очиб чиқилиб суғорилади. Кейин қатор оралари юмшатилиб минерал



Ўғитлар қўлланилади (N,P,K). Ёш новдалар яхши ўсиб ривожланиши учун 9-10 мартаба суғориш керак. Ушбу узум нави намликни яхши кўради, лекин ҳосилга кирган пайтида ортикча суғориш узум сифатига таъсир қилади. Экилган ёш узум кўчатлари 3-йилда ҳосилга киради, лекин асосий ҳосил 4-йилда кузатилади.

Мерседес узумини ҳосилга киргандан кейин 4-5 мартаба суғориш талаб этилади. 4 мартаба мева шингилини катталашини пайтида ва 1 мартаба узум рангига кириш пайтида амалга оширилади.

Узумларни ўғитлаш, ҳосилни кўпайтирибгина қолмай, балки узум сифатига ҳам таъсир этади. Мерседес узум навидан юқори ҳосил олиш учун гектарига 110 кг азот, 100 кг фосфор, 90 кг калий солинса мақсадга мувофиқ бўлади. Бунда асосан фосфор ва калий ўғитини 50 фоизини ҳосил териб олгандан кейин, сентябр ойида солинса, узум новдалари яхши пишиб ривожланиб, кейинги йилдаги ҳосилни мўл бўлишига олиб келади.

Азотли ўғитлар ҳам йилига 2 га бўлиб, қўлланилса натижаси яхши бўлади. Азотли ўғит қўлланилганда узум новдалари кучли даражада ўсади. Калийли ўғит билан ўғитлаш узумнинг қандлилигини ва хушбўйлигини оширади.



Узумзорларга икки-тўрт йил оралатиб қатор орасига гектарига 20-40 т ҳисобидан гўнг ёки компост солиниб чуқур юмшатилади. Солинган ўғитлар тупроққа 20-30 см чуқурликда кўмилиши керак.





Узумзорда кўклам ва ёзда ўтказиладиган энг муҳим ишлардан бири хомтак қилишдир. Ортиқча новдаларни олиб ташлаш билан узум тупида қолдирилиши лозим бўлган новдалар аниқланади. Бу тадбирда ҳосилсиз новдаларнинг кўп қисми олиб ташланади. Натижада қолган новдалар яхши ўсиб, ўз вақтида пишади, гуллари яхши чангланади, гужумлари катталашади.

Одатда узум тупи камида 3 мартаба хомтак қилинади. Биринчи хомтак шўра пайдо бўлганида бошланиб, гуллагунча бўлган даврда барвақт ўса бошлаган новдаларда биринчи навбатда хомтак қилинади. Кўк новдаларнинг жингалак чиққан жойидан юқорисида шўра бўлмайди. Бу дегани ўсаётган новдада жингалакнинг пайдо бўлиши, унинг ҳосилсиз новда эканлигини кўрсатади. Хомтак қилиш узум тупининг қуйи қисмидан бошланади. Остки ёки юқори қисмидан чиққан новдалардан энг яхшилари келгусида ўринбосар ва асосий новда учун қолдирилиб, бошқа кераксиз барча новдалар олиб ташланади.

Узумда мевали новдалар етарли миқдорда бўлмаса, узумнинг ер усти қисми билан ер ости қисми ўртасидаги нисбатни бузмаслик учун ҳосилсиз новдалардан бир қисми қолдирилади.

Иккинчи хомтак қилиш иши узум гуллагандан кейин амалга оширилади. Бунда кераксиз ва янгидан пайдо бўлаётган новдалар олиб ташланади. Кейинги хомтак ишлари доимо олиб борилиб катталашиб, қотишиб кетган барглари, ола қуёш тушириш учун олиб турилади. Хомтакни ўз вақтида олиб борилиши, ҳосилдорликни юқори бўлишига ва сифатига таъсир қилади.



Фойдаланилган адабиётлар.

1. Абдуллаев Р.М., Арипов А.И., Набиев У.Я. “Сув танқислиги шароитида мевазумдан юқори ҳосил олишда сувни тежаш технологияси ” (Тавсиянома) Тошкент-2011
2. Бузин Н.Л., Пелях М.А. “Виноградство Узбекистана” Тошкент. 1956
3. Мирзаев М., Темуров Ш. “Мевачилик ва узумчилик” Тошкент. 1977
4. Мирзаев М.М., Собиров М.Қ. “Ўзбекистонда токчилик” Тошкент- 1979
5. Турсунов Т., Темуров Ш. “Шўр ерларда ток ўстириш” Тошкент. 1972
5. Рибаклов А., Гобрач И. ва бошқалар. “Ўзбекистон узумчилиги” Тошкент-1969

